

УДК 378:821.161.2

Бондаренко Л.Г.
Херсонський державний університет

ІНФОГРАФІКА У СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті розглядаються проблеми методичної підготовки майбутнього філолога до викладання української літератури в Новій українській школі. Аналізується досвід такої роботи зі студентами третього курсу спеціальності 014 Середня освіта (українська мова та література) факультету української філології та журналістики Херсонського державного університету. Зокрема, мова йде про використання інфографіки як ефективного засобу організування самостійної роботи майбутніх учителів української літератури. Описується методика підготовки студентів до створення інфографіки, аналізуються труднощі, що виникають у процесі виконання цього завдання, та їх причини. Критеріями оцінювання зразків інфографіки слугували: відповідність розміщеного матеріалу темі самостійної роботи; структурованість інформації; гармонійне поєднання дизайну та змісту роботи; легкість сприймання поданої інформації; дотримання термінів виконання роботи.

Ключові слова: професійна підготовка, методична компетенція, самостійна робота студентів, інноваційні методи навчання, інфографіка.

Bondarenko Lidija
Kherson State University

INFOGRAPHICS IN THE SYSTEM OF METHODOLOGICAL PREPARATION FOR THE FUTURE TEACHERS OF UKRAINIAN LITERATURE

Summary. The article deals with the problems of methodological preparation for future philologist to teaching Ukrainian literature at the New Ukrainian school. It is noted that the modern teacher works with pupils who had been already born in the XXI century. They adhere to the values of their generation and the virtual space becomes a reality for them. The teacher, who is ready for the innovation implements of the most advanced information technologies, does not stop at the achievements. This is that teacher who can involve them in reading the literature. It gives a detailed analysis of the experience in the working with the third year students of specialty 014 Secondary education (Ukrainian language and literature) of the Faculty of Ukrainian Philology and Journalism of the Kherson State University. In particular, we are talking about the using of infographics as an effective mean of organizing independent work for the future linguists on the topic «The peculiarities of the perception the fiction literature by the students». It describes the method of preparing the students for the ideographic creation, analyzes the difficulties that arise in the process of this work and their causes. It gives the examples of infographics developed by the students. The criteria for evaluating samples of the infographic were: corresponding of the given material to the topic of the independent work; structuring of the information; a harmonious combination of design and work content; lightness in perception of submitted information; adherence to the terms of the work. The opinion poll of students showed that they consider infographics to be a modern form of a report on the independent learning of educational material. Some of them also noted the importance of skills having been developed in the course of work for their own professional development. Informative graphics is a modern tool for organizing the independent work of philology students, which effectively contributes to their methodical preparation for the professional activity. The prospects for further research are seen in the forming the ability of the future teachers to create and use infographics for studying the information on the theory and history of literature at the New Ukrainian School.

Keywords: professional training, methodical competence, independent work of students, innovative teaching methods, infographics.

Постановка проблеми. Успіх у реформуванні вітчизняної освітньої галузі загалом і шкільної літературної освіти зокрема значною мірою залежить від готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності в цифрову епоху. Професійну підготовку майбутніх учителів-філологів розглядають як цілеспрямований, динамічний, інноваційний процес, адаптований до реальних умов закладу вищої освіти, що визначається його конкурентоспроможністю на ринку освітніх послуг [4]. Її важливою складовою О. Семенов вважає методичну компетенцію, фундаментом якої є, зокрема, знання методологічних і теоретичних засад методики викладання літератури, концептуальних основ, структури і змісту засобів навчання, уміння використовувати знання з літератури в педагогічній діяльності. Випускники філологічних факультетів, наголосує дослідниця, повинні вміти орієнтуватися в основних тенденціях, що визначають стан літературної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах [6]. Сучасний учитель української літератури працює з учнями, народженими вже у XXI столітті. Вони сповідають цінності свого покоління і віртуальний простір для них стає реальністю. Залучити їх до читання літературних творів може лише готовий до інновацій учитель, який упроваджує найсучасніші інформаційні технології та не зупиняється на досягнутому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної підготовки вчителів української мови та літератури досліджували Л. Базиль, В. Коваль, О. Копусь, О. Куцевол, О. Лілік, Г. Онкович, Н. Романишина, О. Семенов, В. Сидоренко. Питання методичної підготовки вчителя літератури розглядали Н. Волошина, Л. Мірошниченко, Є. Пасічник, А. Ситченко, Б. Степанишин, Г. Токмань, В. Шуляр та ін. Різні аспекти використання

інфографіки для підготовки фахівців у закладах вищої освіти аналізували О. Вовк, Л. Гризун, В. Заболотний, І. Луцик, В. Лашкевич, Н. Мисліцька, В. Мовчан, А. Мудрак, Р. Черемиський та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Можливості інфографіки у системі самостійної роботи студентів-філологів залишаються поза увагою науковців. Це й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета статті. Метою цієї роботи є висвітлення досвіду використання інформаційної графіки для організування самостійної роботи студентів з дисципліни «Методика викладання української літератури» на факультеті української філології та журналістики Херсонського державного університету.

Виклад основного матеріалу. Робоча навчальна програма дисципліни «Методика викладання української літератури» передбачає самостійне опрацювання третьокурсниками, зокрема студентами спеціальності 014 Середня освіта (українська мова та література), теми «Особливості сприймання художньої літератури учнями». Майбутні вчителі розглядають такі питання: основні етапи літературного розвитку школярів, сприймання художньої літератури учнями молодшого і старшого шкільного віку, характер сприймання мистецтва в роки ранньої юності. Ці відомості належно були подані у підручниках і посібниках із методики викладання української літератури Є. Пасічника, Г. Токмань, працях Л. Жабицької, Н. Молдавської, О. Нікіфорової та ін. Однак сучасні учні помітно відрізняються від тих, хто відвідував школу ще 10 років тому. Звідси належним чином підготувати студентів до майбутнього професійного спілкування із представниками нової епохи можливо лише із залученням найновіших наукових досліджень.

Сучасні школярі є представниками цифрової епохи. Термін з'явився у процесі глобального розповсюдження цифрових технологій, оскільки вони суттєво впливають на багато соціально-культурних аспектів сучасного життя. Цей революційний із точки зору науково-технічного прогресу період розпочався приблизно півстоліття тому. Історія інтернету починається з 60-х років минулого століття, коли на замовлення уряду США проводилися спеціальні дослідження, спрямовані на створення розподілених комп'ютерних мереж, стійких до пошкодження. До середини 1970-х років з'явилися всі основні складові інтернету і вже через 10 років почалося його глобальне розповсюдження. Користувачі інтернет мережі були в Україні ще в радянські часи. Перші вузли доступу до мережі у нашій країні було створено у 1990 році. Цього ж року розпочато підтримку української частини доменного простору мережі Інтернет (Вікіпедія). Міжнародне агентство "We are social", що спеціалізується на дослідженнях в сфері медіа, у звіті "Digital in 2018" стверджує, що 58% населення нашої країни користується інтернетом. За статистикою, кожного дня до всесвітньої мережі звертаються 72% користувачів, мінімум раз на тиждень – 21%, мінімум раз на місяць – 4%, рідше, ніж раз на місяць, – 2% користувачів [5]. Відомо також, що діти та підлітки значно більше часу проводять в інтернеті, ніж дорослі. Сучасних школярів називають «цифровими аборигенами» і поколінням Z. Цей термін пов'язаний із теорією поколінь, автори якої економіст і демограф Нейл Хоув та історик Вільям Штраус описали цикли поколінь, що повторюються в історії. Відповідно до цієї теорії діти, народжені із 2001 року, є представниками покоління Z. Їх називають також «цифровими аборигенами», «народженими цифровими», а також поколінням «великого пальця», оскільки саме ним вони швидко набирають численні смс-повідомлення та дописи в соціальних мережах. Їхні цінності формуються під впливом мобільного зв'язку, інформаційних технологій та інтернету. Науковці говорять про суттєвий вплив останнього на психічний розвиток і формування особистості дитини. Зокрема, школярам цифрової епохи властива короткотривала та неглибока пам'ять, коли закарбовується не сама інформація, а місце, де її можна знайти. Через швидкодоступність будь-якої інформації змінюється структура мнемонічних процесів. У представників покоління Z формуються інше запам'ятовування, нові механізми збереження інформації. Вони страждають також на розлад уваги: середня тривалість її концентрації у школярів за останні два десятиліття зменшилася в десятки разів [7]. «Цифрові аборигени» є носіями «кліпового мислення», що побудоване на візуальних образах. Логіка і текстові асоціації відійшли на другий план. Відповідно сучасні учні важко сприймають великий за обсягом матеріал. Їхній «формат» – короткі порції інформації. Однак дослідники говорять і про переваги, що їх подарував зетам інтернет. Це, зокрема, феномен багато-задачності, коли школярі з успіхом одночасно виконують декілька справ як удома, так і на уроках. Фахівці наголошують: якщо вчитель буде розуміти, що відбувається, його не драгуватимуть діти, які на уроці займаються сторонніми справами [7].

Оскільки готуємо студентів до роботи з учнями-візуалами, ставимо перед ними такі завдання: опрацювати інтернет джерела про пізнавально-вікові особливості школярів цифрової епохи та подати звіт про виконану роботу за допомогою інфографіки. Це графічне візуальне представлення відомостей або знань, призначене для швидкого та чіткого відображення комплексної інформації. Процес створення інфографіки розуміють як візуалізацію даних, розроблення інформаційних схем та моделей подання інформації. Першими зразками інфографіки вважають малюнки та мапи, залишені первісними людьми на стінах печер. Сьогодні вона активно використовується в усіх сферах суспільного життя: від науки й освіти, до бізнесу і політики.

З'ясувалося, що студенти-філологи не обізнані з можливостями інформаційно-комп'ютерних технологій для моделювання інфографіки і не мають досвіду такої роботи. На занятті знайомимо їх із правилами побудови інфографіки, вимогами до її оформлення, етапами створення (формулювання мети і визначення цільової аудиторії; збір, аналіз та оброблення інформації; побудова доступної візуалізації, вибір формату) [2]. Для цього, зокрема, демонструємо власні зразки інфографіки, виконані за допомогою сервісу Canva. На наш погляд, серед чималого кількості інтернет платформ, що пропонують послуги зі створення інфографіки, він є найбільш оптимальним для роботи вчителя рідної літератури, зокрема через україномовний інструментарій.

Практика засвідчила, що найбільше труднощів у студентів виникає під час аналізу та оброблення зібраного матеріалу. Тому працюємо спочатку із чернетками, допомагаємо виділити головне і чітко та стисло його сформулювати. Наведемо приклади початкових та остаточних варіантів рубрик: «Досить негативні риси є і у їхньому характері. Вони мають схильність до капризів та істерик, прагнуть, аби все було виключно так, як скажуть вони. Мають яскраво виражене нахабство, егоїзм та нарцисизм (згадаймо тільки культуру селфі)» («Схильні до капризів та істерик, прагнуть командувати, зухвалі, егоїстичні, самозакохані»), «Вони геть несамостійні і постійно потребують, аби хтось вказував їм на те, чим вони мають займатися. Проте, досить волелюбні. Адже вони ніколи не будуть робити те, чого не забажають самі» («Волелюбні і несамостійні, потребують мотивації і вказівок»).

Якщо на попередньому етапі переважала індивідуальна робота зі студентами, то на наступному ефективними виявилися групові консультації. Проблеми у процесі побудови доступної візуалізації та вибору формату зумовлені тим, що студенти-філологи не мають художньої освіти. Вони переважно не знайомі із правилами вибору та комбінування кольорів, варіювання розміру шрифту для виділення головного і другорядного, принципами раціонального розміщення матеріалу на «полотні», гармонійного поєднання тексту та ілюстрацій тощо. Тому більшість із них починають працювати з інфографікою навмання, покладаючись лише на власний естетичний смак, що не завжди дає належний результат. Для допомоги студентам розробили пам'ятку зі створення інфографіки. Скористалися досвідом роботи з організування та проведення конкурсу літературних газет на факультеті української філології та журналістики ХДУ [1].

Розробляючи систему оцінювання зразків інфографіки, враховували досвід аналізування студентських телеуроків з української літератури [3]. Звертали увагу на відповідність розміщеного матеріалу темі самостійної роботи, структурованість інформації, гармонійне поєднання дизайну та змісту роботи, легкість сприймання поданої інформації, дотримання термінів виконання роботи. Наводимо критерії оцінювання зразків інфографіки:

- оцінка «відмінно» (100-90 балів) – матеріал відповідає темі, містить важливу інформацію; має чітку, логічно вибудовану структуру; дизайн зразків гармонійно поєднується зі змістом, має привабливий вигляд; подана інформація легко сприймається; зразки інфографіки надіслано на перевірку вчасно;

- оцінка «добре» (89-74 бали) – матеріал загалом відповідає темі, є доволі інформативним; прослідковується певна структура в розміщенні інформації; дизайн не суперечить змісту матеріалу; сприймання дещо ускладнене через недостатньо чітку структуру; зразки інфографіки надіслано на перевірку вчасно;

- оцінка «задовільно» (73-60 балів) – матеріал близький за тематикою, але не містить важливої інформації; прослідковуються лише елементи структури в розміщенні інформації; дизайн

частково відповідає змісту поданої інформації; матеріал важко сприймається через відсутність чіткої структури його розміщення та недоречний шрифт; зразки інфографіки надіслано на перевірку із запізненням;

- оцінка «незадовільно» (59-35 балів) – матеріал не відповідає темі; важко зрозуміти структуру подання інформації; дизайн не відповідає змісту інформації; зразки надіслано на перевірку із значним запізненням;

- оцінка «незадовільно» (34-0 балів) – зразки інфографіки відсутні.

Опитування студентів засвідчило, що вони вважають інфографіку сучасною формою звіту про самостійне опанування навчального матеріалу. Більшість із них також відзначили важливість сформованих у процесі роботи умінь для власного професійного розвитку.

Висновки і пропозиції. Інформаційна графіка є сучасним засобом організації самостійної роботи студентів-філологів, що ефективно сприяє їхній методичній підготовці до професійної діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у формуванні в майбутніх учителів умінь створювати та використовувати інфографіку для вивчення відомостей з теорії та історії літератури в Новій українській школі.

Список літератури:

1. Бондаренко Л.Г. Конкурс літературних газет до ювілею Тараса Шевченка *Українська література в загальноосвітній школі*. 2014. № 7–8. С. 9–10.
2. Бондаренко Л.Г. Підготовка студентів-філологів до використання інфографіки на уроках української літератури. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. Глухів, 2018. Вип. 2, ч. 2. С. 76–82.
3. Бондаренко Л.Г. Телеурок як сучасна форма підготовки студента-філолога до проведення занять з української літератури. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. Миколаїв, 2017. № 2(57). С. 72–76.
4. Коваль В.О. Теоретичні й методичні засади формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів у вищих педагогічних навчальних закладах : монографія. Умань : ПП Жовтий О.О., 2013. 455 с.
5. Полякова А. Лише 58% українців користуються інтернетом – дослідження. *Українська правда*. 2018. 21 січ. – URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/01/31/633590/> (дата звернення: 20.02.2019).
6. Семенов О.М. Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету): дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2005. 396 с.
7. Солдатова Г., Зотова Е., Лебешева М., Шляпников В. Цифровая грамотность и безопасность в Интернете : Методическое пособие для специалистов основного общего образования. М.: Google, 2013. 311 с.

References:

1. Bondarenko L.G. (2014). Konkurs literaturnykh hazet do yuvileiu Tarasa Shevchenka [The competition of literary newspapers to the anniversary of Taras Shevchenko]. *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli*, no. 7–8, pp. 9–10.
2. Bondarenko L.G. (2018). Pidhotovka studentiv-filolohiv do vykorystannia infohrafiky na urokakh ukrainskoi literatury [Training intending language and literature teachers to use infographics at Ukrainian literature lessons]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Pedahohichni nauky*, issue 2, part 2. Hlukhiv, pp. 76–82.
3. Bondarenko L.G. (2017). Teleurok yak suchasna forma pidhotovky studenta-filoloha do provedennia zaniat z ukrainskoi literatury [TV lesson as a modern form of student-philologist's preparation to conduct Ukrainian literature practical lessons]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky*, no. 2(57). Mykolaiv, pp. 72–76.
4. Koval V.O. (2013). *Teoretychni y metodychni zasady formuvannia profesii noi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv-filolohiv u vyshchyykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh* [Theoretical and methodical principles of the formation of the professional competence for the future teachers of philology in higher pedagogical educational establishments]. Uman : PP Zhovtyi O.O. (in Ukrainian)
5. Poliakova A. (2018). Lyshe 58% ukraintsiv korystuiutsia internetom – doslidzhennia Ukrainska pravda [Only 58% of Ukrainians use the Internet – researching]. *Ekonomichna pravda* [Economic truth] (electronic newspaper), 31 January 2018. Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/01/31/633590/> (accessed 20 March 2019).
6. Semenov O.M. (2005). *Systema profesi noi pidhotovky maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury (v umovakh pedahohichnoho universytetu)* [The system of the vocational training for the future teachers of the Ukrainian language and literature (in a pedagogical university)] (PhD Thesis), Kyiv : Instytut pedahohiky i psykholohii profesi noi osvity Akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy.
7. Soldatova H., Zotova E., Lebesheva M., Shliapnykov V. (2013). *Tsyfrovaia hramotnost y bezopasnost v Ynternete* [Digital Literacy and Internet Security]. Moskow : Google. (in Russian)